

Rebound in het mbo

Beleving van docenten en cursisten

Master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Universiteit van Utrecht

september 2012 – juni 2013

Universiteit Utrecht

Nederlands
Jeugd
instituut

Auteur:	Anne Vis
Studentnummer:	3782980 a.vis1@students.uu.nl
Thesisdocent:	Cathy van Tuijl
Tweede beoordelaar:	Monique van Londen
Stageplek:	Nederlands Jeugdinstituut, te Utrecht
Thesisbegeleider:	Corian Messing

Rebound in het mbo

Beleving van docenten en cursisten

Masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Universiteit van Utrecht

september 2012 – juni 2013

Anne Vis

3782980

Cathy van Tuijl

Monique van Londen

Inhoud

1. Voorwoord	4
2. Abstract	5
3. Samenvatting	5
4. Introductie	7
4.1 Cumulatie van risicofactoren	7
4.2 Risicofactoren schooluitval	8
4.3 Beschermende factoren schooluitval.....	10
4.4 Schooluitval in Nederland.....	12
4.4.1 Reboundvoorziening in het voortgezet onderwijs.....	12
4.4.2 Reboundvoorziening in het mbo	13
5. Onderzoeksvraag	13
5.1 Deelvragen met hypotheses.....	13
6. Methode.....	15
6.1 Onderzoeksdesign	15
6.2 Onderzoeksgroep.....	15
6.3 Procedure.....	16
6.4 Meetinstrumenten.....	17
6.4.1 Kwalitatief	17
6.4.2 Kwantitatief.....	17
6.4.3 Betrouwbaarheidsanalyse meetinstrument cursisten.....	17
6.4.4 Betrouwbaarheidsanalyse meetinstrument docenten	18
6.5 Methode data-analyse.....	18
7. Resultaten	19
7.1 Deelvraag 1	19
7.2 Deelvraag 2	23
7.3 Deelvraag 3	24
7.4 Deelvraag 4	24
7.5 Deelvraag 5	25
7.6 Deelvraag 6	27
8. Discussie.....	28
9. Conclusie.....	29
10. Literatuur	30
11. Appendix	34
11.2 Tabel 2.....	35
11.3 Tabel 3.....	37

1. Voorwoord

Deze thesis bevat het onderzoeksartikel dat ik heb geschreven in het kader van mijn masteronderzoek Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken aan de Universiteit Utrecht. Mijn thesis heb ik geschreven in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en de Universiteit Utrecht (UU). Via het NJI ben ik in contact gekomen met Corian Messing en Daan Wienke. Samen met Corian Messing en Daan Wienke is een plan opgesteld om onderzoek te doen binnen een pilot van reboundvoorzieningen. Echter kwam dit plan niet goed van de grond. Later is mijn onderzoek gespecificeerd naar reboundvoorzieningen in het mbo. In dit onderzoek staat de vraag centraal: Wat zijn de kenmerken van cursisten in de rebound van het mbo en hun omgeving (het gezin) en hoe sluit de rebound hierop aan?’

Graag wil ik Corian Messing en Daan Wienke bedanken voor hun bereidheid mij mee te nemen in hun pilot en hun vertrouwen in mij dat ik later een andere weg ben in gegaan met mijn onderzoek. Daarnaast wil ik Corian Messing bedanken voor het verstrekken van informatie en contactpersonen, en het geven van feedback op mijn stukken. Ook wil ik alle rebounddocenten, mbo-docenten, hulpverleners en cursisten bedanken voor hun gastvrijheid, bereidheid en inzet mee te willen werken aan mijn onderzoek. Ondanks de soms verre reizen heb ik genoten van alle bezoeken en gesprekken. Mijn docent van de Universiteit Utrecht, Cathy van Tuijl, wil ik bedanken voor de begeleiding en feedback op mijn thesis. Marjolein Keltjens wil ik bedanken voor haar luisterend oor, steun en bereidheid mij te willen helpen in onder andere het SPSS- avontuur, maar ook voor de gezellige periode die wij gehad hebben. Als laatste wil ik Anne- Eva van der Mark en Thijs Boersen bedanken voor hun feedback op mijn thesis.

Na een drukke en leerzame periode sluit ik mijn thesis met een goed gevoel af. Ik wens u veel leesplezier toe.

Anne Vis

Utrecht, juni 2013

2. Abstract

This study is an exploratory study. The main question is: What are the characteristics of students in rebound facilities? This study used a standardized questionnaire within two groups of teachers (rebound facilities and intermediate vocational education) and two groups of students (rebound facilities and intermediate vocational education). In this study a total of eight rebound facilities which are focused on intermediate vocational students participated, and three rebound facilities which are focused on secondary education with intermediate vocational students participated. The total group exists of 42 rebound students, 17 intermediate vocational students, 16 rebound teachers and 5 intermediate vocational teachers. There is an overlap in the results on the YSR and TRF. Both rebound students as intermediate vocational students show low and high scores on (the range of) these scales. These results indicate that rebound students have characteristics in terms of negative attitude and behavior, anxious depressed behavior and withdrawn depressed behavior. Rebound teachers are more positive about the proximity with and the popularity of the rebound students than the intermediate vocational teachers. Overall, it can be concluded that in some aspects rebound facilities meet the recommendations of Dynarski to reduce school dropout. However, the rebound students miss the specific lessons of their study and the study specific knowledge of the rebound teachers.

Keywords:

Rebound facilities, student characteristics and teacher-pupil relationship

3. Samenvatting

Deze thesis omvat een verkennend onderzoek. Centraal staat de onderzoeksvraag: ‘Wat zijn kenmerken van cursisten in de rebound van het mbo en hun omgeving (het gezin) en hoe sluit de rebound hierop aan?’ In dit onderzoek is een gestandaardiseerde vragenlijst afgenomen bij twee groepen docenten (rebound en mbo) en bij twee groepen cursisten (rebound en mbo). In totaal deden acht reboundvoorzieningen gericht op mbo-cursisten en drie reboundvoorzieningen voor voortgezet onderwijs waar ook mbo-cursisten worden opgevangen mee. Dit betekent 42 rebounders, 17 mbo-cursisten, 16 rebounddocenten en 5 mbo-docenten. De resultaten van de afgenomen YSR en de TRF vertonen overlap. Zowel rebounders als mbo-cursisten hebben lage en hoge scores op de spreiding van deze schalen. Opgemerkt kan worden dat rebounders problemen hebben op het gebied van houding en gedrag, angstig depressief gedrag en teruggetrokken gedrag. Rebounddocenten zijn positiever

REBOUND IN HET MBO

over de nabijheid en populariteit van de rebounders dan de mbo-docenten.

Reboundvoorzieningen sluiten meer aan op de aanbevelingen van Dynarski en collega's om schooluitval te reduceren dan mbo-opleidingen. Echter missen de rebounders vakspecifieke lessen op de rebound en vakinhoudelijke kennis van de rebounddocenten.

Trefwoorden:

Rebound, student kenmerken en leerkracht- leerling relatie

4. Introductie

Schooluitval is een verschijnsel dat tussen de jaren vijftig en zeventig van de vorige eeuw voor het eerst als problematisch werd ervaren door lokale en nationale beleidsmakers (Barclay & Doll, 2001). Inmiddels is schooluitval een internationaal probleem waar in de Europese doelstellingen aandacht voor is (Rijksoverheid, 2013c). Schooluitval in Nederland betreft bijvoorbeeld leerlingen die uitvallen binnen het mbo. Leerlingen die uitvallen binnen het mbo-1, met of zonder diploma, hebben geen startkwalificatie. Men heeft pas een startkwalificatie bij het behalen van minimaal een mbo-2 diploma (Rijksoverheid, 2013a; Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2009). In het schooljaar 2011-2012 hebben in Nederland 36.250 jongeren het onderwijs zonder een startkwalificatie verlaten (Rijksoverheid, 2013b). Het streven van de overheid is voortijdig schooluitval te reduceren tot maximaal 25.000 jongeren in het jaar 2016. Het verschil tussen wel of geen startkwalificatie heeft effect op de positie van jongeren op de arbeidsmarkt (Rijksoverheid, 2013a; WRR, 2009). 65 procent van de jongeren zonder startkwalificatie versus 81 procent van de jongeren met startkwalificatie werkt. Daarnaast verdienen schooluitvallers en voortijdige schoolverlaters gemiddeld minder dan jongeren die een diploma hebben behaald (Dynarski et al., 2008). Voor de productiviteit van de arbeidsmarkt en voor de ontwikkeling van de arbeidsmarkt is een goed opgeleide beroepsbevolking van belang (Dynarski et al., 2008; WRR, 2009). Wil men kans maken op kwalitatief goed werk, dan is het behalen van een mbo-2 diploma een vereiste (WRR, 2009). Daarom is het van belang leerlingen die voortijdig (dreigen) uit te vallen op te vangen, te begeleiden en te ondersteunen.

4.1 *Cumulatie van risicofactoren*

Omgevingen (familie, vrienden of school) waarin kinderen opgroeien, verschillen erg van elkaar (Masten & Coatsworth, 1998). Hierdoor verschilt de mate waarin risicofactoren of beschermende factoren in de omgeving van kinderen voorkomen. Uit onderzoek van Barclay en Doll (2001) en Van Lieshout (2003) is gebleken dat jongeren die op school uitvallen vaker met meerdere onwenselijke situaties of risicofactoren te maken hebben. Risicofactoren zijn risicovolle omstandigheden die ernstige gevolgen kunnen hebben op de ontwikkeling van kinderen. Bij risicofactoren kan gedacht worden aan armoede en werkloosheid, (chronische) stress, lage educatie (van de omgeving) en huiselijk geweld (Alexander, Entwisle, & Horsey, 1997; Champion & Nurse, 2007; Ensminger & Slusarcick, 1992; Lehr, Johnson, Bremer, Cosio, & Thompson, 2004; Masten & Coatsworth, 1998). De aanwezigheid van risicofactoren in het (vroeg) leven van kinderen zorgt voor een grotere kans op de ontwikkeling van

problemen bij kinderen, problemen met de schoolse vaardigheden, lessen verzuimen, lagere resultaten op school en problemen met de attitude van de leerling ten opzichte van school (Appleyard, Egeland, Van Dulmen, & Sroufe, 2005; Gutman, Sameroff, & Cole, 2003). Zeker wanneer er sprake is van een cumulatie van risicofactoren (Barclay & Doll, 2001; Van Lieshout, 2003). Een cumulatie van risicofactoren in de vroege kindertijd kan bepalend zijn voor de aanwezigheid van gedragsproblemen in de latere pubertijd van kinderen (Appleyard et al., 2005). Het verminderen van de risicofactoren dan wel het vermeerderen van beschermende factoren kan bijdragen aan het reduceren van maatschappelijke problemen bij jongeren (Henry, Knight, & Thornberry, 2012; WRR, 2009). Bij beschermende factoren kan worden gedacht aan zelfvertrouwen, respectvolle relaties met anderen, een sociaal netwerk en een tolerante samenleving (Campion & Nurse, 2007).

In meerdere onderzoeken is aangetoond dat een cumulatie van risicofactoren of gebrek aan beschermende factoren een grotere invloed heeft dan één specifieke risicofactor op het latere schoolsucces of schoolfalen, en dus schooluitval (Hammond, Linton, Smink, & Drew, 2007; Lucio, Rapp-Paglicci, & Rowe, 2011; Van Lieshout, 2003; WRR, 2009). Belangrijk om in ogenschouw te nemen is dat risicofactoren met de tijd kunnen veranderen van een kleine invloed naar een grote invloed op de ontwikkeling van het kind en andersom (Barclay & Doll, 2001; Randolph, Fraser, & Orthner, 2006).

4.2 Risicofactoren schooluitval

Hammond en collega's (2007) hebben de risicofactoren voor schooluitval in domeinen gecategoriseerd.

Het individuele domein betreft factoren die gerelateerd zijn aan de individuele student:

Factoren	Zoals:
<i>Aanwezigheid van demografische risicofactoren</i>	Geloof, immigratie, geslacht, beperking of cognitieve handicap of een psychische, sociaal-emotionele en cognitieve beperking in gedrag (Alexander et al., 1997; Lee & Burkam, 2003; Lehr et al., 2004).
<i>Houding, waarden en gedrag</i>	Antisociaal gedrag: geweld en middelengebruik, juridische moeilijkheden, vroege seksualiteit, vrienden met antisociaal gedrag, lage beroepsverwachtingen, een laag zelfbeeld en een laag zelfvertrouwen.
<i>Slechte schoolprestaties</i>	Lage cijfers, niet kunnen bijhouden van of het achterblijven met schoolwerk, lage betrokkenheid bij de school (Ensminger & Slusarcick,

1992; Entwisle, Alexander, & Steffel Olson, 2005; Henry et al., 2012; Williams Bost & Riccomini, 2006).

Stabiliteit van het onderwijs Vaak wisselen van school.

Het gezinsdomein betreft factoren die gerelateerd zijn aan de gezinsachtergrond en ervaringen thuis:

Factoren	Zoals:
<i>Achtergrond-karakteristieken</i>	Een lage sociaal- economische status zoals: de educatie van de ouders, inkomen van de ouders en het beroepsniveau van de ouders, kinderen met Nederlands als tweede taal, kinderen uit eenoudergezinnen en kinderen met stiefouders (Alexander et al., 1997; Randolph et al., 2006).
<i>Hoog stressniveau in de thuissituatie</i>	Middelengebruik, gezinsconflicten, financiële problemen, gezondheidsproblemen, vaak verhuizen en veranderingen in de thuissituatie door overlijden, scheiden en hertrouwen van de ouders (Lehr et al., 2004; Van Der Valk & Spruijt, 2004).
<i>Houding, waarden en belang van educatie</i>	Lage ouderlijke educatie, ouders hechten geen waarde aan het diploma, bij schooluitval is er niet of nauwelijks continue contact tussen het thuisfront en de school over het gedrag en onderwijsprestaties van het kind, er wordt niet of nauwelijks thuis over school(prestaties) gesproken, ouders ondersteunen niet in het maken van huiswerk, thuis ontbreken hulpmiddelen en/of de ouders en/of broertjes/zusjes zijn zelf ook op school uitgevallen (Lehr et al., 2004; Van Lieshout, 2003).

Het schooldomein betreft factoren die gerelateerd zijn aan de schoolstructuur, schoolomgeving en het schoolbeleid:

Factoren	Zoals:
<i>Schoolmiddelen</i>	Grote klassen, leraren waarvan leerlingen vinden dat zij niet goed lesgeven, of een negatieve relatie tussen docent en leerling (Lee & Burkam, 2003).
<i>Prestatie-kenmerken van</i>	Lage prestaties op schoolniveau (Lehr et al., 2004).

REBOUND IN HET MBO

leerlingen

<i>Schoolomgeving</i>	Veel schoolverzuim, negatief gedrag, onveilig voelen van leerlingen op school, risico op geweld en veiligheidsproblemen op school, de door leerlingen ervaren lage steun van leerkrachten (Lehr et al., 2004).
<i>Leeftijd</i>	Leerlingen met een hogere leeftijd dan hun gemiddelde klasgenoot.
<i>Studiegerelateerde kenmerken</i>	Lesinhoud niet interessant of uitdagend genoeg voor de leerling of het maken van een verkeerde studiekeuze zorgt voor een minder betekenisvolle leeromgeving en daardoor minder betrokkenheid bij de school (Dynarski et al., 2008; Dynarski & Gleason 2002; Kemp, 2006; McIntosh, Flannery, Sugai, Braun, & Cochrane, 2008; Van Lieshout, 2003).

Het community domein betreft factoren die gerelateerd zijn aan de gemeenschap en de buurt:

Factoren	Zoals:
<i>Aanwezigheid van demografische risicofactoren</i>	Verarmde samenlevingen en buurten, hogere concentratie minderheidsgroepen of populatie mensen die in het buitenland geboren zijn, eenoudergezinnen, schooluitval van ouders, een grote vraag op de arbeidsmarkt trekt leerlingen doordat zij makkelijker geld kunnen verdienen (Randolph et al., 2006).

4.3 Beschermende factoren schooluitval

Beschermende factoren kunnen een vangnet bieden voor de risicofactoren, zodat onder andere schoolfalen kan worden voorkomen en schoolsucces kan worden bevorderd (Gaspar, DeLuca, & Estacion, 2012). Programma's om schooluitval te reduceren zijn het meest succesvol wanneer zij aandacht besteden aan diverse domeinen zoals familie, school en omgeving (Christenson & Thurlow, 2004). Dynarski en collega's (2008), Hammond en collega's (2007) en de WRR (2009) geven diverse algemene aanbevelingen voor een aanpak van voortijdig schooluitval door het bieden van beschermende factoren.

1. Specifieke maatregelen

Ten eerste stellen Dynarski en collega's (2008) dat interventies alleen effect op leerlingen zullen hebben als deze zijn toegespitst op de behoeften van de leerling, oftewel specifieke

maatregelen. Het identificeren van deze specifieke behoeften kan aan de hand van informatie over motivatie van de leerling, demografische factoren, schoolkarakteristieken, schoolverzuim en kenmerken van jeugdgroepen of subgroepen waarin de jongere participeert (Hodis, Meyer, McClure, Weir, & Walkey, 2011; Van Lieshout, 2003).

2. Gerichtte aanpak

Ten tweede stellen Dynarski en collega's (2008), Dynarski en Gleason (2002) en Lehr en collega's (2004) dat een gerichte aanpak voor leerlingen met een grote kans op schooluitval baat heeft. Hierbij is een betekenisvolle, duurzame, betrokken en persoonlijke relatie tussen leerling en docent van belang.

3. Effectieve instructie

Ten derde stellen Bradshaw, O'Brennan en McNeely (2008), Dynarski en collega's (2008), Lehr en collega's (2004), Van Lieshout (2003) en Worrell en Hale (2001) dat de school moet zorgen voor verrijking, effectieve instructie en een afwisselend, relevant en evenwichtig rooster met weinig tussenuren. Dit vergroot de kans op betrokkenheid van de leerling en zorgt ervoor dat de leerling zijn of haar schoolse prestaties kan verbeteren (Dynarski et al., 2008; Hammond et al., 2007; Henry et al., 2012; Randolph et al., 2006; Williams Bost & Riccomini, 2006; WRR, 2009). Betrokkenheid bij school en het leerproces zorgt ervoor dat leerlingen schoolse en sociale vaardigheden opdoen die gericht zijn op het voltooien van hun opleiding en dat zij slagen voor hun opleiding (Christenson & Thurlow, 2004).

4. Verbeteren sociale vaardigheden

Ten vierde stellen Dynarski en collega's (2008) dat op school programma's geïmplementeerd moeten worden die de sociale vaardigheden van leerlingen in de klas verbeteren. Door leerlingen sociale vaardigheden te leren en ze daarbij te helpen met het identificeren, begrijpen en reguleren van hun emoties en reacties van hun leeftijdgenoten, kan problematisch en storend gedrag van de leerling worden verminderd.

5. Persoonlijk contact en persoonlijke sfeer

Ten vijfde stellen Dynarski en collega's (2008) dat een persoonlijk contact en persoonlijke sfeer op school van belang is. Een leeromgeving met een goed sociaal pedagogisch klimaat en een positief sociaal contact zorgen ervoor dat leerkrachten en leerlingen elkaar kennen (Bradshaw, 2008; Dynarski et al., 2008; Lee & Burkam, 2003; Lehr et al., 2004; Van Lieshout, 2003). Evenals kleinere groepsgroottes en het creëren van een persoonlijke setting (Dynarski & Gleason, 2002). Dit stimuleert de academische- en sociale vaardigheden en het positief gedrag van de leerling (Hammond et al., 2007; WRR, 2009).

6. Voorbereiden toekomst

Als laatste stellen Bradshaw en collega's (2008) en Dynarski en collega's (2008) dat leerlingen moeten worden voorbereid op de toekomst. Daarin speelt de school een belangrijke rol (Dynarski et al., 2008; Dynarski & Gleason 2002; Kemp, 2006). Dit kan door middel van de juiste leerroute, het geven van uitdaging en het geven van de juiste begeleiding. Deze begeleiding kan gericht zijn op vaardigheden om het voortgezet onderwijs af te maken, maar ook op het in beeld brengen en verbeteren van de vaardigheden voor een vervolgopleiding (Dynarski et al., 2008). Hoop voor de toekomst kan voor deze leerlingen een beschermende factor tegen schooluitval zijn (Worrell & Hale, 2001).

4.4 Schooluitval in Nederland

In het rapport van de WRR (2009) en in het onderzoek van McIntosh en collega's (2008) stellen de onderzoekers dat de overgang van het vmbo naar het mbo gezien kan worden als een belangrijk uitvalmoment. De cijfers wijzen uit dat 94 procent van de vmbo-gediplomeerden zich inschrijven voor een mbo-opleiding of doorstromen naar de havo (WRR, 2009). Dit betekent nog niet dat deze leerlingen ook verschijnen op de mbo-opleiding of op de havo. Daarnaast valt een groot gedeelte van deze leerlingen tijdens het eerst schooljaar uit. In het mbo-1 valt ongeveer 37 procent van de leerlingen en in het mbo-2 valt ongeveer 15 procent van de leerlingen tijdens het eerste jaar uit.

4.4.1 Reboundvoorziening in het voortgezet onderwijs

In Nederland zijn er onder andere reboundvoorzieningen opgericht voor leerlingen in het voortgezet onderwijs die op school dreigen uit te vallen. Reboundvoorzieningen zijn opgericht om leerlingen die een bedreiging, gevaar of een risico vormen voor de veiligheid op hun school voor ongeveer drie tot vier maanden onder schooltijd op te vangen (Inspectie van het Onderwijs, 2008a; Inspectie van het Onderwijs, 2008b; Messing, Kuijvenhoven, & Van Veen, 2006; Van Veen, Van Der Steenhoven, & Kuijvenhoven, 2007; Van Der Steenhoven & Van Veen, 2010). Dit gebeurt in een kleinere setting, meestal tien leerlingen per groep. In de reboundvoorziening ligt de nadruk op het onderwijsprogramma en terugkeer naar het reguliere onderwijs (Messing et al., 2006; Van Veen et al., 2007; Van Veen & Wienke, 2005). Reboundvoorzieningen hebben meer aandacht voor de sociale veiligheid op scholen dan de voormalige time-outvoorzieningen en de spijbelopvangprojecten (Inspectie van het onderwijs, 2008a; Messing et al., 2006). In de reboundvoorziening krijgen leerlingen 'Een tweede Kans' om te laten zien dat zij het (voortgezet) onderwijs willen afmaken en willen

werken aan hun toekomst. Tijdens het verblijf van de leerlingen in de rebound oefenen leerlingen sociaal-emotionele vaardigheden die gericht zijn op het positief veranderen van het gedrag van de leerlingen, verbetering van de leerhouding en het inhalen van de onderwijsachterstanden.

4.4.2 Reboundvoorziening in het mbo

Een nieuwe variant van de reboundvoorziening betreft de reboundvoorziening voor mbo-cursisten. Deze voorziening is gericht op het voorkomen van voortijdig schooluitval en aanleren van sociaal-emotionele vaardigheden. Ook hier krijgen leerlingen een tweede kans om te bewijzen dat hij/zij in het reguliere onderwijs aan zijn/haar toekomst kan en wil werken. Reboundvoorzieningen in het mbo zijn gewoonlijk gefinancierd vanuit gelden van de plusvoorziening. De plusvoorziening is ontstaan na een aanbeveling van het rapport van de WRR in 2009.

5. Onderzoeksvraag

In deze thesis staat de nieuwe variant, de reboundvoorziening voor mbo-cursisten, centraal. De onderzoeksvraag is: ‘Wat zijn kenmerken van cursisten in de rebound van het mbo en hun omgeving (het gezin) en hoe sluit de rebound hierop aan?’

5.1 Deelvragen met hypotheses

Deelvraag 1: Wat zijn kenmerken van rebounders en van mbo-cursisten?

Hypothese: Rebounders hebben vaker te maken met risicofactoren uit de vier domeinen van Hammond en collega's dan de andere mbo-cursisten. Het gaat om enkele risicofactoren uit de vier domeinen zoals: relatief veel persoonlijke risicokenmerken, slechte schoolprestaties, grote klassen, waarden en gedrag (ten aanzien van het onderwijs), specifieke achtergrondkenmerken zoals werkloze ouders en hoog stressniveau in de thuissituatie.

Deelvraag 2: In hoeverre sluiten de reboundvoorzieningen aan bij de behoeften en de persoonlijke hulpvragen van de cursisten zoals schuldproblematiek en middelengebruik?

Hypothese: Rebound kan gerichte aandacht en gerichte coaching geven door kleine groepsgroottes, individuele hulp en directe begeleiding. In de rebound wordt begeleiding gegeven in de vorm van gesprekken, maatwerk, betrekken van de thuissituatie of inschakelen van professionele hulp waarna continuering van de opleiding makkelijker is. Hierdoor kunnen

REBOUND IN HET MBO

rebounders beter werken aan de gevolgen van risicofactoren waaraan zij bloot staan dan dat zij dat kunnen op hun mbo-opleiding.

Deelvraag 3: Voorziet de rebound beter in de behoeften van de rebounder gericht op scholing dan de mbo-opleiding?

Hypothese: De rebound voorziet hier beter in dan het mbo. De rebound heeft kleinere groepsgroottes, meer individuele begeleiding en kan meer hulp bieden dan de mbo-opleiding. In de rebound wordt ondersteuning gegeven bij het maken van een juiste studieplanning en studiekeuze.

Deelvraag 4: (Hoe) diagnosticeren reboundvoorzieningen de risico- en beschermende factoren bij hun cursisten?

Hypothese: Reboundvoorzieningen brengen de risico- en beschermende factoren van de verschillende domeinen in kaart door middel van (intake)gesprekken met leerlingen, ouders en leerkrachten van het mbo. Op basis hiervan wordt de begeleiding van cursisten vormgegeven in de vorm van maatwerk.

Deelvraag 5: Welke redenen van plaatsing van de cursist in de rebound beschrijven cursisten van de rebound, docenten van de rebound en docenten van het mbo? Welke factoren hebben invloed op de plaatsing in de rebound?

Hypothese: Cursisten in de rebound hebben een eenzijdig beeld van hun plaatsing in de rebound of hebben niet helder om welke redenen zij in de rebound zitten. Docenten van de rebound en docenten van het mbo zullen een completer beeld hebben van de cursist (risico- en beschermende factoren en aanleiding en toeloop van plaatsing in de rebound) dan de cursist zelf, door professionaliteit en ervaring van de docenten.

Deelvraag 6: In hoeverre voldoen de reboundvoorzieningen en de mbo-opleidingen aan de aanbevelingen van Dynarski en collega's?

Hypothese: Reboundvoorzieningen sluiten meer bij de aanbevelingen van Dynarski en collega's aan dan de mbo-opleidingen doordat:

- de reboundvoorziening een kleinschalige setting is waarin de cursisten begeleid worden. De kans is dan groter dat de docenten van de rebound beter zicht hebben op het leerproces van de cursisten en dat de docenten van de rebound een beter beeld hebben van de risicofactoren van de cursist; en

- de kans groter is dat er een betere persoonlijke relatie tussen docent van de rebound en cursist voorkomt; en
- dat er een grotere kans bestaat dat de docenten van de rebound meer individuele begeleiding en tijd hebben (onder andere in de vorm van maatwerk) voor de cursisten dan de docenten van de mbo-opleiding;
- er in de reboundvoorzieningen aandacht is voor het gedrag van de leerlingen in de vorm van sociaal-emotionele programma's waarin gewerkt wordt aan sociale vaardigheden met betrekking tot terugkeer in de klas.

6. Methode

6.1 Onderzoeksdesign

Dit onderzoek omvat een verkennend onderzoek met als basis een kwantitatieve dataverzameling bij twee groepen docenten (rebound en mbo) en twee groepen cursisten (rebound en mbo). Tijdens het onderzoek is bij vier onderzoeksgroepen een eenmalige meting gedaan door middel van een gesloten vragenlijst. Waarbij docenten van de rebound en docenten van het mbo en vragenlijst hebben ingevuld over (ex-) rebounders. Docenten van het mbo hebben de vragenlijst ingevuld over (ex-) rebounders voor plaatsing in de rebound. De groep mbo-cursisten is in dit onderzoek de controlegroep voor de cursisten in de rebound. Bij hen is alleen de gesloten vragenlijst afgenomen. Bij de overige drie onderzoeksgroepen is ter ondersteuning van de kwantitatieve data ook een semigestructureerd interview gehouden.

6.2 Onderzoeksgroep

De deelnemers aan dit onderzoek zijn geworven via al bestaande contacten van het Nederlands Jeugdinstituut. In het geval van de controlegroep van cursisten uit de rebound zijn de mbo- cursisten geworven via de rebounddocent. De contactenlijst is verdeeld in reboundvoorzieningen specifiek gericht op mbo-cursisten (N= 17) en reboundvoorzieningen voor het voortgezet onderwijs waar ook mbo-cursisten worden opgevangen (N= 12). Met voorgaande voorzieningen is via de mail en via de telefoon contact gezocht.

Uit deze onderzoeksgroep is een steekproef gekomen van acht reboundvoorzieningen specifiek gericht op mbo-cursisten en drie reboundvoorzieningen voor het voortgezet onderwijs waar ook mbo-cursisten worden opgevangen. Dit betekent in totaal elf deelnemende reboundvoorzieningen en één deelnemende mbo-klas. De deelnemende

REBOUND IN HET MBO

reboundvoorzieningen komen uit Alkmaar¹, Gouda², Groningen, Helmond, Leeuwarden, Terneuzen, Tiel, Tilburg¹, Utrecht, Zoetermeer en Zwolle. De deelnemende mbo-klas komt uit Zwolle.

6.3 Procedure

Per reboundvoorziening is één dag uitgetrokken voor afname van de vragenlijst en het interview van de rebounddocent en de cursisten van deze rebound; en er heeft een telefonisch interview van 30 minuten plaatsgevonden voor de dataverzameling van de docent/ studieloopbaanbegeleider van het mbo betrokken bij die rebound. Er is één dag uitgetrokken om de vragenlijsten af te nemen bij cursisten van het mbo. De vragenlijsten zijn bij de docenten en de cursisten van de rebound op locatie afgenomen. Behalve wanneer dit uit tijdnood niet mogelijk was, is ervoor gekozen om de vragenlijsten digitaal op te sturen naar de desbetreffende personen. Voor de docenten/ studieloopbaanbegeleider van het mbo zijn de vragenlijsten na het telefoongesprek digitaal toegestuurd. Tabel 1 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 1

Overzicht per onderzoeksgroep afgenomen data

Onderzoeksgroep	n	Kwantitatieve data (vragenlijsten)	Toegestuurde vragenlijsten	Op locatie afgenomen vragenlijsten	Kwalitatieve data (interviews)
Cursisten rebound	n= 42	42	12	30	9
Cursisten mbo	n= 17	17	-	17	-
Docenten rebound ³	n= 16	25	20	5	11
Docenten mbo ³	n= 5	7	7	-	5

Voor zowel de docenten als de cursisten geldt dat eerst een interview is gehouden. Na het interview zijn de vragenlijsten afgenomen. Afname van de vragenlijsten en het inhoudelijk gesprek duurden in totaal maximaal 120 minuten. Dit geldt voor zowel de docentengroep als de cursistengroep.

Het ligt aan de deelnemende cursisten welke docenten van het mbo werden benaderd. Dit werd door de onderzoeker gevraagd na het gesprek met de rebounddocent.

¹ Van deze rebound mist de kwalitatieve data van de cursisten

² Deze rebound heeft alleen kwalitatieve data vanuit de docent verstrekt

³ Enkele docenten hebben meerdere vragenlijsten over cursisten ingevuld

6.4 Meetinstrumenten

6.4.1 Kwalitatief

Het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek bestond uit het voeren van inhoudelijke gesprekken met docenten van de rebound, cursisten van de rebound en docenten van het mbo. Dit kwalitatieve gedeelte is vergeleken met de wetenschappelijke literatuur van Dynarski en collega's (2008) over aanbevelingen voor beschermende factoren tegen schooluitval. Voor het inhoudelijk gesprek is een vast schema van vragen aangehouden. Deze inhoudelijke vragen zijn gesteld voorafgaand aan het invullen van de vragenlijsten. In het inhoudelijk gesprek werd gevraagd hoe de cursisten het ervaren op de rebound, hoe ze worden geholpen op de rebound, of de cursisten (zelf denken) terug (te) kunnen naar de opleiding na de rebound en in welke mate de rebound verschilt met het mbo. Deze kwalitatieve data dienen ter ondersteuning van de kwantitatieve data verkregen uit de vragenlijsten.

6.4.2 Kwantitatief

Het kwantitatieve gedeelte bestond uit het afnemen van vragenlijsten bij cursisten (rebound en mbo) en bij docenten of studieloopbaanbegeleiders (rebound en mbo). Bevraagd werden stoornissen van jongeren en motivatieaspecten met betrekking tot school, zowel bij cursisten als bij docenten. Er is gekozen voor een mix van enkele vragen uit diverse bestaande gevalideerde vragenlijsten:

- Teacher Form Report (TRF) en Youth Self Report (YSR) van Achenbach en collega's (2008);
- COOL vragenlijst van Driessen, Mulder, Ledoux, Roeleveld, en Van Der Veen (2009);
- Leerkracht-Leerling Relatie Vragenlijst (LLRV) van Koomen, Verschueren en Pianta (2007);
- Een vragenlijst uit 'Een tweede onderzoek naar de beïnvloeding van motivatie bij vmbo-leerlingen' van Peetsma en Van Der Veen (2008).

Door gebruik te maken van bestaande en gevalideerde instrumenten is ernaar gestreefd de betrouwbaarheid van de verkregen gegevens te verhogen.

6.4.3 Betrouwbaarheidsanalyse meetinstrument cursisten

Voor iedere schaal is er een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Zie tabel 2 in de appendix. Hieruit bleek dat enkele items onvoldoende bij de schaal pasten. De Cronbach's Alpha van deze schalen werd verhoogd bij verwijderen van deze items uit de schalen. Deze items zijn daarom niet opgenomen in de schalen. Dit betreft de volgende items:

REBOUND IN HET MBO

- Schaal Toekomstperspectief het item *Later heb ik weinig kans op werk*;
- Schaal Welbevinden op het mbo het item *ik vind de regels op het mbo te streng*;
- Schaal Welbevinden op de rebound het item *Ik sla lessen over of spijbel van de rebound*;
- Schaal Ouderondersteuning het item *Mijn ouders willen graag dat ik een zo hoog mogelijke opleiding haal*;
- Schaal Delinquent gedrag het item *Ik voel me niet schuldig als ik iets gedaan heb wat ik eigenlijk niet had moeten doen*.

6.4.4 Betrouwbaarheidsanalyse meetinstrument docenten

Voor iedere schaal is er een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Zie tabel 3 in de appendix. Hieruit bleek dat enkele items onvoldoende bij de schaal pasten. De Cronbach's Alpha van deze schalen werd verhoogd bij verwijderen van deze items uit de schalen. Deze items zijn daarom niet opgenomen in de schalen. Dit betreft de volgende items:

- Schaal Persoonlijke- en omgevingskenmerken het item *De cursist heeft een lage intelligentie*;
- Schaal Leerprestaties en gedrag op school het item *De cursist heeft een verbrokkelde schoolcarrière... geen reguliere beëindiging plaatsvond*;
- Schaal Nabijheid het item *Als de cursist verdrietig is, zal hij/zij troost bij mij zoeken*;
- Schaal Delinquent gedrag het item *Spijbelen of schoolverzuim zonder opgaaf van reden*.

6.5 Methode data-analyse

De kwantitatieve gegevens uit de vragenlijsten zijn verwerkt en geanalyseerd in SPSS 20.0. Per groep is een betrouwbaarheidsanalyse en beschrijvende statistiek uitgevoerd. Hieruit zijn de alpha's en gemiddelden van de schalen berekend. Omdat de omvang van de steekproeven van zowel de docenten als de cursisten beperkt is, is er gekozen om voor beide groepen een niet-parametrische toets, de Mann-Whitney U Test, uit te voeren. Met het uitvoeren van deze test wordt gekeken of er significante verschillen zijn tussen de groepen (mbo en rebound) voor de bestanden van de docenten en cursisten. Zowel het berekenen van de gemiddelde scores, als het uitvoeren van de niet-parametrische test is getracht de kenmerken van de cursisten in de rebound en het mbo te beschrijven. Ook wordt gekeken of er verschil en/of overeenkomsten worden gevonden voor reden van plaatsing van een cursist in de rebound. Als laatste is er een logistische regressie uitgevoerd over de zelfrapportages

van de cursisten. Het uitvoeren van de logistische regressie heeft tot doel gehad de voorspellers voor plaatsing van een cursist in een reboundvoorziening te achterhalen.

De kwalitatieve gegevens worden door middel van een inhoudsanalyse bekeken: zoals verwacht op basis van de literatuur, tegenovergestelde van de verwachting en nieuwe informatie. Op deze manier zijn de interviews verwerkt om informatie te geven over het aansluiten van de reboundvoorzieningen bij de behoeften en hulpvragen van de cursisten, het diagnosticeren van de risico- en beschermende factoren van de cursisten in de reboundvoorzieningen en in hoeverre de reboundvoorzieningen en de mbo-opleidingen voldoen aan de aanbevelingen van Dynarski en collega's (2008).

7. Resultaten

In deze sectie volgen de uitkomsten aan de hand van de deelvragen.

7.1 Deelvraag 1

Wat zijn kenmerken van rebounders en van mbo-cursisten?

Uit de interviews kwam naar voren dat docenten van de rebound, docenten van het mbo en de cursisten van de rebound het eens zijn over de kenmerken van de rebounders. Rebounders hebben depressieve/ psychische klachten en/of problemen in de thuissituatie en/of gebrek aan motivatie voor de opleiding en/of dat zij achterlopen met de opleiding en dat zij lessen verzuimen. De docenten benoemen ook gedragsstoornissen, schulden, woonproblematiek, relatieproblematiek, dag- nachtritme verstoringen, middelengebruik en verslaving (in brede zin) als problemen waar cursisten mee kampen.

Uit de kwantitatieve data kwam naar voren dat de spreiding van de TRF en de YSR schalen tussen de docentengroepen en cursistengroepen minder sterk uiteen loopt dan verwacht. Er zijn bij mbo-cursisten en rebounders hoge waarden, waarden die in het klinische gebied vallen, maar in de rebound zijn ook lage waarden waar gemiddeld genomen de scores niet als probleem of stoornis te bestempelen zijn. Dit wil zeggen dat ondanks dat de groep als geheel niet in het klinische gebied valt, enkele cursisten wel in het klinische gebied vallen. Daarnaast is op te merken dat beide groepen docenten over het algemeen negatief zijn over het gedrag van de rebounders. Schalen waar een relatief positieve uitkomst op gedrag van de rebounders werd behaald zijn: Persoonlijke- en omgevingskenmerken, LLRV conflict en Houding ouders (ten aanzien van school).

Uit de docentgerapporteerde gegevens komt naar voren dat er bij de rebounders vaker sprake is van een lage ouderbetrokkenheid, een instabiele gezinssituatie, meer economische

deprivatie in het gezin en dat het gezin vaker in een achterstandswijk woont. Dit is in overeenstemming met de eerder benoemde literatuur.

Tabel 4 geeft informatie over de leeftijd en het geslacht van de rebounders en de mbo-cursisten. Hieruit blijkt dat in beide groepen de deelnemende vrouwen jonger zijn dan de mannen en de spreiding in leeftijd groter is bij de mannelijke dan bij de vrouwelijke cursisten.

Tabel 4

Zelfgerapporteerde leeftijd van de cursisten

		Hele groep cursisten	Rebound	Mbo
		M (SD, range)	M (SD, range)	M (SD, range)
Leeftijd	Man	18.1 (1.8, 15-23)	18.3 (2.1, 15-23)	17.8 (1.3, 16-21)
	Vrouw	17.4 (1.3, 16-20)	17.5 (1.2, 16-20)	16.0 (0.0, 16-16)

In tabel 5 zijn de resultaten van de Mann-Whitney U Test te zien met betrekking tot de thuissituatie van de cursisten. Geen van de verschillen tussen rebounders en mbo-cursisten zijn echter significant. Uit deze gegevens komt wel de trend naar voren dat rebounders vaker gescheiden ouders hebben dan de mbo-cursisten.

Tabel 5

Gemiddelden (standaard deviatie), range en uitkomsten Mann-Whitney U-Test van de arbeidsparticipatie vader en moeder en de burgerlijke status van de ouders over het zelfrapport van de cursisten in de rebound en het mbo

	Rebound (n=42)	Mbo (n=17)	U	z	r	p
	M (SD)	M (SD)				
Arbeidsparticipatie vader*	1,35 (.660)	1.11 (.332)	223.50	-1.22	.16	.22
Arbeidsparticipatie moeder*	1.64 (.899)	1.81 (.981)	262.00	-.60	.08	.55
Burgerlijke status ouders**	1.56 (.552)	1.35 (.606)	258.50	-1.49	.19	.14

*1= vader of moeder werkt, 2= vader of moeder is werkloos/opzoek naar werk, 3=vader of moeder is huisman/huisvrouw

** 1= ouders zijn bij elkaar, 2= ouders zijn gescheiden, 3= ouders zijn hertrouwd

De resultaten van de Mann-Whitney U Test over motivatie en houding van de cursisten zijn te zien in tabel 6. Uit deze zelfrapportage gegevens komt naar voren dat

REBOUND IN HET MBO

houding en gedrag (ten aanzien van de opleiding) van de rebounders ten tijde van hun periode op het mbo significant lager is dan de houding van mbo-cursisten. Dit betekent dat gebrek aan motivatie en uitstelgedrag bij rebounders vaker naar voren komt dan bij de mbo-cursisten. Ook blijkt dat de rebounders significant hoger scoren op internaliserende problemen, zoals angstig depressief en teruggetrokken gedrag, dan hun leeftijdgenoten op het mbo. Echter, de range voor de schalen tussen de rebound en het mbo verschilt minder dan verwacht. De spreiding op de zelfgerapporteerd probleemgedrag (tabel 6) van de cursisten op het mbo is kleiner en de scores zijn lager dan die van de rebounders. Echter een kleine groep mbo-cursisten vertoont een hoge mate van agressief en delinquent gedrag, dit zijn scores die richting de grens van het klinische gebied gaan. Kortom, de verdeling van de stoornissen tussen de twee groepen cursisten vertoont overlap.

Tabel 6

Gemiddelden (standaard deviatie), range en uitkomsten Mann-Whitney U-Test van zelfrapportage cursisten (rebounders en mbo-cursisten) op de vragenlijst schools functioneren en probleemgedrag (YSR)

	Rebound (n=42) M (SD)	Range	Mbo (n=17) M (SD)	Range	U	z	r	p
Houding en gedrag ⁴	2.95(.68)		3.53(.60)		174.50	-2.89	.38	.00*
Toekomstperspectief ⁴	3.94(.82)		4.02(.52)		345.50	-.195	.03	.85
Welbevinden mbo ⁴	3.10(.59)		3.42(.35)		217.50	-2.03	.26	.04
(van de rebounders voor vertrek naar de rebound)								
Welbevinden rebound ⁴	4.09(.56)		-		-	-		-
Angstig depressief ⁵	8.52(6.45)	0-29	3.21(2.67)	0-7	142.00	-3.55	.46	.00**
Agressief gedrag ⁵	7.08(5.52)	0-22	5.22(5.26)	0-17	266.50	-1.41	.18	.16
Delinquent gedrag ⁵	4.44(3.50)	0-13	2.87(2.44)	0-9	250.50	-1.57	.20	.12
Teruggetrokken ⁵	3.81(2.68)	0-10	1.35(1.50)	0-4	154.00	-3.43	.45	.00**

Sub/klinische range voor de schalen uit de YSR:

Angstig depressief :jongens=11/13; meisjes= 14/17; Agressief gedrag :jongens=16/19; meisjes= 15/19;

Delinquent gedrag: jongens=9/10; meisjes= 7/9; Teruggetrokken: jongens= 7/8; meisjes= 8/9

* $p < .05$, ** $p \leq .001$.

⁴ Hoe hoger de gemiddelde scores, hoe positiever de uitkomst op de schaal

⁵ Hoe hoger de gemiddelde scores, hoe negatiever de uitkomst op de schaal

REBOUND IN HET MBO

De resultaten van de Mann-Whitney U Test van de docentgegevens over de (ex-) rebounders zijn te vinden in tabel 7.

Tabel 7

Gemiddelden (standaard deviatie), range en uitkomsten Mann-Whitney U-Test van docentrapportage over schools functioneren en probleemgedrag (TRF) van cursisten

	Rebound- docent (n=25) M (SD)	Range	Mbo-docent voor plaatsing in rebound (ex) rebounder (n=7) M (SD)	Range	U	z	r	p
Onderpresteren ⁵	3.2(.88)		3.8 (.62)		39.00	-1.82	.32	.07
Gedrag ⁵	2.5 (.80)		2.0 (.32)		42.00	-1.66	.29	.10
Werkhouding ⁵	3.3(.89)		3.3(.43)		71.00	-.052	.01	.96
Populariteit ⁵	2.4(.67)		3.4(.58)		18.00	-2.91	.51	.00*
Gezin- en omgevingssituatie ⁵	2.4(.87)		2.9(.91)		62.00	-1.17	.21	.24
Leerprestaties en gedrag op school ⁵	1.7 (.57)		1.9(.29)		60.00	-.629	.11	.53
Ouderbetrokkenheid ⁵	1.4(.46)		1.5(.40)		61.00	-.124	.02	.90
LLRV Conflict ⁵	2.0(.67)		1.9(.41)		68.00	-.209	.04	.84
LLRV Nabijheid ⁵	2.5(.61)		3.4(.52)		19.50	-2.76	.49	.01
Zorg- en onderwijskundige bijzonderheden ⁵	1.8(.53)		1.8(.08)		51.00	-1.12	.20	.26
Houding ouders ⁴	3.3(.92)		3.9(.22)		28.00	-1.62	.29	.11
Angstig depressief ⁵	11.35(7.14)	1-24	12.21(12.70)	0-30	44.50	-.103	.02	.92
Agressief gedrag ⁵	9.15(8.10)	0-31	3.89(5.04)	0-13	34.00	-1.32	.23	.19
Delinquent gedrag ⁵	2.44(2.57)	0-8	3.00(3.24)	0-8	34.00	.334	.06	.74
Teruggetrokken ⁵	4.50(4.27)	0-14	7.07(5.00)	1-13	31.50	-1.09	.19	.27

Sub/klinische range voor de schalen uit de TRF 12-18 jaar:

Angstig depressief :jongens=9/12-13; meisjes=13/16; Agressief gedrag :jongens=20-22/29-32; meisjes=15-16/21; Delinquent gedrag: jongens=5/6; meisjes=4/5; Teruggetrokken: jongens=9/11; meisjes=8/9

* $p < .05$.

Uit deze gegevens komt naar voren dat er een significant verschil is op de schaal 'populariteit' van cursisten. De rebounddocenten schetsen een positiever beeld over de

REBOUND IN HET MBO

populariteit van de rebounders dan de mbo-docenten die over de (ex-) rebounders voor plaatsing in de rebound rapporteren. Ook op de schaal 'nabijheid' is er een significant verschil vastgesteld. Hier schetsen de rebounddocenten ook een positiever beeld over de nabijheid tot de rebounder, dan de mbo-docenten over (ex-) rebounders voor plaatsing in de rebound. De scores op de overige schalen zijn niet significant verschillend voor de twee groepen cursisten. Op de schaal 'gedrag' en op de schaal 'onderpresteren' is wel een trend te zien.

Rebounddocenten zijn negatiever over het gedrag van de rebounders dan mbo-docenten terugblikkend op het gedrag van de (ex-) rebounders voor de plaatsing in de rebound. Over de schaal 'onderpresteren' kan opgemerkt worden dat mbo-docenten vinden dat de (ex) rebounders minder goed hun best doen dan de rebounddocenten dat vinden over de mate van onderpresteren van de (ex-) rebounders. Opmerkelijk zijn de uitkomsten op de schalen 'houding van ouders' en 'agressief gedrag'. Rebounddocenten zijn negatiever over de houding van ouders (ten aanzien van school) van de rebounders en ze zijn negatiever over het agressieve gedrag van de rebounders dan de mbo-docenten over de (ex-) rebounders voor plaatsing in de rebound. Wanneer de mate van agressief gedrag van de rebounders vergeleken wordt met die van de mbo-cursisten (tabel 6), wordt duidelijk dat de rebounders agressiever gedrag vertonen dan de mbo-cursisten. Dit is geen significant verschil, wel is hier sprake van een trend. Daarnaast is het verschil in gerapporteerd agressief gedrag tussen rebounddocenten en mbo-docenten groter dan tussen de rebounders en de mbo-cursisten.

7.2 Deelvraag 2

In hoeverre sluiten de reboundvoorzieningen aan bij de behoeften en de persoonlijke hulpvragen van de cursisten zoals schuldproblematiek en middelengebruik?

Rebounders geven aan dat zij een beter zelfbeeld krijgen doordat hun talenten en kwaliteiten tijdens hun verblijf in de rebound duidelijker worden. Ook geven de rebounders aan dat er in de rebound verder gekeken wordt dan alleen naar de opleiding. Daarnaast wordt gezegd dat de rebounddocenten je accepteren zoals je bent.

In de rebound krijgen de cursisten maatwerk, aldus docenten van de rebound, docenten van het mbo en rebounders. Volgens docenten van de rebound wordt tijdens intakegesprekken al dan niet duidelijk wat er bij de rebounder speelt en wordt een (handelings)plan opgesteld. Er is in de rebound rust en tijd om boven water te krijgen wat er bij de cursist speelt en daar (professionele) hulp bij te zoeken wanneer dit nog niet eerder gebeurd is. In enkele rebounds schakelt men vormen van ondersteuning in. Docenten van het mbo geven aan dat eerder doorwijzen naar mogelijkheden op de opleiding of de rebound soms een betere oplossing is

REBOUND IN HET MBO

dan cursisten vasthouden omdat je ze wilt helpen. Cursisten kunnen gebaat zijn bij uitplaatsing, omdat zij om hulp vragen die de mbo-docent hen niet kan bieden. Wel moeten de gevolgen van uitplaatsing voor de cursist duidelijk zijn. Te snelle uitplaatsing, zonder eerst naar de mogelijkheden op de opleiding te kijken, kan negatieve gevolgen hebben voor de scholing van de cursist.

7.3 Deelvraag 3

Voorziet de rebound beter in de behoeften van de rebounder gericht op scholing dan de mbo-opleiding?

In de rebound hebben de cursisten tijd om te werken aan hun eigen opdrachten die zij onder andere vanuit de opleiding hebben meegekregen. Helaas slagen niet alle mbo-opleidingen erin opdrachten mee te geven aan de cursist of bestaat er onduidelijkheid wat de cursist moet doen op de rebound. De rebounddocent begeleidt de rebounder door ze aan de hand meenemen of een duwtje in de goede richting te geven. Dit wordt gedaan via het maken van duidelijke afspraken en via begeleide planning het achterstallig werk in te halen, te oriënteren op een nieuwe opleiding, talenten en voorkeuren te ontdekken (via onder andere beroepentesten en opendagen te bezoeken) en om te leren assertief te reageren op bijvoorbeeld mails en telefoon naar docenten en/of stageplaatsen. Hierin worden de rebounders meer en persoonlijker begeleid dan dat het op de mbo-opleiding mogelijk is. Het verschilt echter per rebounder of deze genoeg tijd heeft om in de geplande activiteiten de opdrachten te maken of doelen te behalen. Daarnaast worden niet alle (groeps)activiteiten door de rebounders gewaardeerd. Het werken uit een map (om te werken aan sociaal-emotionele ontwikkeling of ontdekken van voorkeuren of talenten), het uitvoeren van specifieke opdrachten door de rebounder of het voeren van groepsgesprekken vinden niet alle rebounders prettig. Rebounders missen ook praktijk- of vaklessen op de rebound. Hiervoor is de vakinhoudelijke kennis bij rebounddocenten en de mogelijkheden op de rebound te beperkt. De vraag die hier gesteld kan worden is in hoeverre rebounders hun (achterstallig) werk kunnen inhalen of maken wanneer rebounddocenten weinig kennis hebben van vakspecifieke opdrachten en contact met de mbo-opleiding moeizaam verloopt.

7.4 Deelvraag 4

Diagnosticeren reboundvoorzieningen de risico -en beschermende factoren bij hun cursisten?

De reboundvoorzieningen brengen individuele, gezins- en school risicofactoren van de rebounders in kaart door het voeren van (intake)gesprekken. Iedere rebound heeft een (intake)gesprek met de rebounder om in kaart te brengen wat de problemen zijn en waar

tijdens het reboundtraject aan gewerkt moet worden. Tijdens deze gesprekken staan risicofactoren als middelengebruik, onregelmatig leefritme, psychische klachten, stoornissen (vanuit het individuele domein), gescheiden ouders, problemen thuis, relatieproblemen (vanuit het gezinsdomein) en lessen verzuimen, verkeerde studiekeuze, achterlopen met de opleiding (vanuit het schooldomein) van Hammond en collega's centraal. Factoren vanuit het community domein komen echter weinig tot niet naar voren.

De intakegesprekken worden gevoerd met de rebounders en eventueel met ouders, school en hulpverlening betrokken bij het gezin of bij de rebounder. Enkele reboundvoorzieningen werken vanuit de kansen van de rebounder. Dit wordt omschreven als talenten en voorkeuren van waaruit gewerkt gaat worden. Echter is hier geen sprake van het in kaart brengen van beschermende factoren om van daaruit te werken of om de beschermende factoren van de rebounder te betrekken bij het (leer)proces. Op enkele voorzieningen wordt wel tijdens het reboundtraject gewerkt aan het creëren van beschermende factoren. Een voorbeeld hiervan is het plaatsen van een rebounder in een gastgezin.

7.5 Deelvraag 5

Welke reden van plaatsing van de cursist in de rebound beschrijven cursisten van de rebound, docenten van de rebound en docenten van het mbo?

Uit de interviews met docenten van het mbo, docenten van de rebound en rebounder komt naar voren dat de voornaamste redenen van plaatsing in een reboundvoorziening zijn: het achterlopen met de studie en/of uitblijven van positieve resultaten, verzuim laten zien en/of een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt. Hierin verschillen de verschillende partijen niet.

Welke factoren hebben invloed op de plaatsing in de rebound?

In tabel 8 zijn de resultaten van de logistische regressie op het cursistenbestand te zien. De logistische regressie is uitgevoerd om de impact van de variabelen (voorspellers) zoals gerapporteerd door alle cursisten op plaatsing in de rebound te schatten. Het hele model, met alle voorspellers, was statistisch significant, $\chi^2 (7, N=51) = 23.24, P < .05$, en stelt ons in staat om rebounders te onderscheiden van mbo-cursisten. Het gehele model verklaart tussen de 37 procent (Cox en Snell R Square) en de 51 procent (Nagelkerke R Squared) van de variantie van de rebounders, en 80.4 procent van de gevallen is correct geclassificeerd. Er is geen sprake van een statistisch significante voorspeller voor de afzonderlijke variabelen. In tabel 8 is te zien dat *houding en gedrag* (4.08), *welbevinden mbo* (1.28) en *agressief gedrag* (1.25) de

REBOUND IN HET MBO

belangrijkste voorspellers zijn van plaatsing van een cursist in de rebound. Dit betekent dat een cursist met een negatieve houding en gedrag een vier keer zo grote kans heeft op plaatsing in een rebound dan een cursist met een positieve houding en gedrag. En dat een negatief welbevinden van de cursist op het mbo en agressief gedrag van de cursist een net iets grotere kans heeft op plaatsing in een rebound dan een cursist met een positief welbevinden op het mbo en geen agressief gedrag. Hoewel angstig depressief gedrag en teruggetrokken gedrag niet als belangrijkste voorspellers naar voren komen, is er wel een trend op deze schalen zichtbaar. Een toename van angstig depressief gedrag en teruggetrokken gedrag betekent een afname op de kans om in de rebound te komen. Dit is opmerkelijk wanneer gekeken wordt naar de resultaten van de Mann Whitney U Test. Hier scoorden de rebounders significant hoger op angstig depressief en teruggetrokken gedrag dan de mbo-cursisten. Hoewel rebounders vaker kenmerken hebben van angstig depressief en teruggetrokken gedrag, is dit gedrag geen voorspeller om in de rebound te komen.

Tabel 8

Voorspellers logistische regressie op de waarschijnlijkheid voor plaatsing in een reboundvoorziening

	B	S.E.	Wald	df	p.	Odds Ratio	95% C.I. for Odds Ratio	
							Lower	Upper
							Houding en gedrag	1.41
Toekomstperspectief	-.13	.55	.06	1	.81	.88	.30	2.55
Welbevinden mbo	.25	.90	.08	1	.78	1.28	.22	7.52
Angstig depressief	-.32	.20	2.52	1	.11	.73	.49	1.08
Agressief gedrag	.23	.18	1.62	1	.20	1.25	.89	1.78
Delinquent gedrag	-.30	.29	1.10	1	.29	.74	.42	1.30
Teruggetrokken	-.41	.24	2.79	1	.10	.67	.41	1.07
Constant	-.371	4.30	.85	1	.36	.03		

In de interviews worden angstig- depressief gedrag (depressief, somber), delinquent gedrag (middelengebruik, foute vrienden) en teruggetrokken gedrag (eenlingen, buitengesloten worden) aangekaart als problemen waar de rebounders mee kampen. Uit de logistische regressie komen deze variabelen echter niet naar voren als belangrijkste voorspellers om in de rebound te komen (namelijk een Odds Ratio onder de 1). Als laatste blijkt uit de literatuur dat toekomstperspectief een belangrijke indicator is voor schooluitval.

Ook hier komt uit de logistische regressie naar voren dat deze variabele geen grote voorspeller is om in een rebound geplaatst te worden.

7.6 Deelvraag 6

In hoeverre voldoen de reboundvoorzieningen en de mbo-opleidingen aan de aanbevelingen van Dynarski en collega's?

De reboundvoorzieningen voldoen meer aan de aanbevelingen van Dynarski en collega's (2008) dan de mbo-opleidingen. Dit blijkt uit de indeling van de aanbevelingen van Dynarski en collega's:

Specifieke maatregelen en Gerichtte aanpak

In de reboundvoorzieningen worden veel risicofactoren van de rebounders in kaart gebracht. Dit wordt gedaan door intakegesprekken te voeren met de rebounders en eventueel met ouders, school en hulpverlening. Tijdens deze gesprekken wordt duidelijk waar de rebounder problemen mee heeft en welke individuele, gezins- en of schoolgebonden risicofactoren er zijn. Op de rebound is meer tijd en persoonlijke begeleiding om deze problemen en de gevolgen van de risicofactoren aan te pakken. De studieloopbaanbegeleiders van het mbo zijn meestal op de hoogte van de problemen waar de cursist mee kampt.

Echter, de scores op agressief gedrag van rebounders zijn niet alleen sterk verhoogd ten opzichte van mbo-cursisten. Ook rebounddocenten rapporteren hogere scores op agressief gedrag van rebounders dan mbo-docenten over de rebounder voor plaatsing in de rebound. Het is daarom de vraag of het bij elkaar zetten van jongeren met afwijkend gedrag dat gedrag niet versterkt.

Effectieve instructie en Verbeteren sociale vaardigheden

Op de rebound wordt er aandacht besteed aan diverse activiteiten. Naast het reguliere schoolwerk wordt bijvoorbeeld ook de dag geopend waarbij thee wordt gedronken, gekookt, gesport en gewerkt aan sociaal-emotionele vaardigheden. Dit wordt gedaan via Equip, Covey en playing4success. De rebounddocenten geven aan dat zij flexibel met het lesprogramma omgaan. Dit betekent dat zij inspelen op wat er gebeurt in de groep, zodat de lessen aansluiten bij wat er bij rebounders speelt.

Rebounders missen op de rebound de vakspecifieke lessen/ praktijklessen en/of vakinhoudelijke kennis van de rebounddocent om de cursist bij een vak te helpen. Enkele reboundvoorzieningen proberen contact met de opleiding te behouden door gedeeltelijke uitplaatsing in de reboundvoorziening, maar er zijn ook voorzieningen waarbij cursisten

volledig in de reboundvoorziening zitten. Daarnaast verschilt het per rebounder of de rebounder voldoende heeft aan de aangeboden tijd om een opdracht af te ronden.

Enkele rebounders noemen dat de lessen op het mbo niet uitdagend genoeg zijn. Vaak bestaan de lessen uit het uitvoeren van opdrachten en is er weinig theorie. Dit zorgt ervoor dat de cursisten niet gemotiveerd aan de slag gaan. De vraag kan echter gesteld worden in hoeverre de rebounders op de rebound wel gemotiveerd met de opdrachten aan de slag gaan.

Persoonlijk contact en persoonlijke sfeer

Alle ondervraagde partijen benoemen dat er meer persoonlijke aandacht en contact is voor de cursist in de rebound. Daarnaast wordt door de rebounders benoemd dat de rebound flexibeler en toleranter is en dat er sprake is van wederzijdse communicatie tussen docent en cursist. Dit missen de rebounders op het mbo. Rebounders vinden dat de docenten op het mbo minder open staan voor suggesties hoe bijvoorbeeld om te gaan met de (problemen van de) cursist.

Voorbereiden toekomst

In de rebound kan men zich bezinnen op de toekomst en wordt ervoor gezorgd dat de rebounder toegerust, met de juiste verwachtingen bij orientatietrajecten, de (nieuwe) opleiding in gaat.

8. Discussie

Dit onderzoek is uitgevoerd in diverse reboundvoorzieningen uit het gehele land, hierdoor kan er een algemeen beeld gegeven worden van de reboundvoorzieningen in Nederland. Echter, het aantal rebounds is klein. Er is een beperkt aantal (bij het Nederlands Jeugdinstituut) bekende reboundvoorzieningen voor het mbo, plus er is een kleine groepsgrootte op een reboundvoorziening. Door zoveel mogelijk cursisten per rebound te betrekken bij het onderzoek, is geprobeerd een zo groot mogelijk onderzoeksgroep samen te stellen. Vanwege de tijd is het niet gelukt om meer mbo-docenten en mbo-cursisten te betrekken bij het onderzoek. Voor vervolgonderzoek zou het raadzaam zijn om voor deze groepen grotere onderzoeksgroepen samen te stellen.

Tijdens de interviews kwamen diverse opmerkingen over te snelle plaatsing van een cursist in de rebound. Bij de ene opleiding is het de procedure om de cursist zo lang mogelijk met interne hulp of begeleiding binnen de opleiding te houden en dus alleen doorsturen naar de rebound als het echt niet meer gaat of als er sprake is van meervoudige problematiek. Anderen melden dat cursisten te snel naar een rebound worden doorgestuurd, waarbij gezegd wordt dat mbo-opleidingen dan het probleem afschuiven op de rebound. Dit zonder de

gevolgen ervan op de schoolloopbaan van de cursist in te zien. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen in hoeverre mbo-opleidingen cursisten te snel doorsturen naar een rebound, waarbij de gevolgen van de snelle doorverwijzing negatieve invloed voor de cursist kan hebben.

Daarnaast zou vervolgonderzoek kunnen uitwijzen of de rebounddocenten, door ervaring en veelvuldig in aanraking komen met cursisten met relatief veel persoonlijke risicokenmerken, eerder negatief gedrag en/of agressief gedrag waarnemen of negatiever zijn, dan docenten van de mbo-opleiding. Ook kan het zijn dat agressiviteit in de rebound wordt versterkt door de groepssamenstelling. Opmerkelijk is echter dat rebounddocenten meer nabijheid tot de rebounder constateren dan mbo-docenten. Onderzocht zou kunnen worden hoe het komt dat er meer nabijheid tussen rebounddocent en de rebounder is, terwijl er een hogere mate van agressief gedrag bij de rebounder wordt waargenomen. Daarnaast is het opmerkelijk dat uit de zelfrapportages van de rebounders blijkt dat zij vaker kenmerken hebben van angstig depressief gedrag en teruggetrokken gedrag, maar dat dit gedrag geen belangrijke voorspeller is om in de rebound te komen. In vervolgonderzoek zou onderzocht kunnen worden hoe het komt dat rebounders vaker angstig depressief gedrag en teruggetrokken gedrag vertonen.

In de resultaten kwam naar voren dat de docenten van de rebound positiever zijn over de populariteit van de rebounders dan de docenten op het mbo over de rebounders voor plaatsing in de rebound. Interessant zou zijn om te onderzoeken of de rebounders (onder lotgenoten) populairder zijn dan wanneer zij in een reguliere klas op het mbo zitten.

9. Conclusie

In deze thesis staan de kenmerken van cursisten in de rebound van het mbo, hun omgeving en hoe de rebound hierop aansluit centraal. Uit de resultaten komt naar voren dat de rebounders meer negatieve kenmerken hebben dan de mbo- cursisten. Uit de zelfrapportage van de cursisten komen houding en gedrag ten aanzien van de opleiding, angstig depressief en teruggetrokken gedrag naar voren als problemen waar rebounders mee kampen. In zowel de zelfgerapporteerde (YSR) als de docentgerapporteerde lijsten (TRF) komen enkele rebounders in de klinische range. Dat betekent dat ze dermate angstig depressief gedrag, agressief gedrag, delinquent gedrag en/of teruggetrokken gedrag vertonen dat deze als stoornissen gezien moeten worden. Daarnaast is de spreiding op de YSR (tabel 6) van de mbo- cursisten kleiner en zijn de scores lager dan die van de rebounders op agressief gedrag en delinquent gedrag. Toch worden voor de mbo- cursisten ook hoge scores gemeten. Er kan worden geconcludeerd

dat de verdeling van de stoornissen op de YSR en de TRF voor rebounders en mbo-cursisten overlap vertoont.

Docenten van de rebound en het mbo rapporteren dezelfde risicofactoren. Het enige significante verschil tussen de docenten betreft de schaal populariteit en de schaal nabijheid. Rebounddocenten zijn positiever over de populariteit en nabijheid van de cursisten in de groep dan de mbo-docenten (over een cursist vóór plaatsing in een rebound). Daarnaast is er bij rebounders vaker sprake van: een lage ouderbetrokkenheid, een instabiele gezinssituatie, er is meer economische deprivatie in het gezin en het gezin woont vaker in een achterstandswijk. Dit is conform de literatuur. De rebound tracht met intakegesprekken deze problemen en risicofactoren van de cursist in kaart te brengen. Tijdens het reboundtraject wordt hier, dan wel met professionele hulp, aandacht aan besteed en geprobeerd de rebounder hierin te helpen.

Echter rapporteren de rebounders vrijwel dezelfde reden van plaatsing in een rebound als de docenten. Docenten zijn wel uitgebreider in het beschrijven van de problemen met betrekking tot reden van plaatsing van de rebounders.

Doordat de rebound een kleinschalige setting is, is er tussen docent en rebounder persoonlijk contact. Zo kan er maatwerk gegeven worden, omdat aangepaste hulp en begeleiding voortijdig is. Daarnaast wordt op deze manier nog duidelijker waar de rebounder behoefte aan heeft. Wat door de rebounders gemist wordt zijn de praktijk- of vaklessen op de rebound. Hiervoor is de vakinhoudelijke kennis bij rebounddocenten en zijn de mogelijkheden op de rebound te beperkt. Desondanks sluiten de reboundvoorzieningen beter aan bij de aanbevelingen van Dynarski dan de mbo-opleidingen.

10. Literatuur

- Achenbach, T. M., Becker, A., Döpfner, M., Heiervang, E., Roessner, V., Steinhausen, H., & Rothenberger, A. (2008). Multicultural assessment of child and adolescent psychopathology with ASEBA and SDQ instruments: Research findings, applications, and future directions. *Child Psychology and Psychiatry*, *49*, 251-275.
doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01867.x
- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., & Horsey, C. S. (1997). From first grade forward: Early foundations of high school dropout. *Sociology of Education*, *70*, 87-107.
- Appleyard, K., Egeland, B., Van Dulmen, M. H. M., & Sroufe, L. A. (2005). When more is not better: The role of cumulative risk in child behavior outcomes. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *46*, 235-245. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00351.x

- Barclay, J. R., & Doll, B. (2001). Early prospective studies of the high school dropout. *School Psychology Quarterly*, *16*, 357-369.
- Bradshaw, C. P., O'Brennan, L. M., & McNeely, C. A. (2008). Core competencies and the prevention of school failure and early school leaving. In N. G. Guerra & C. P. Bradshaw (Eds.). *Core competencies to prevent problem behaviors and promote positive youth development. New Directions for Child and Adolescent Development*, *122*, 19-32.
- Campion, J., & Nurse, J. (2007). A dynamic model for wellbeing. *Australasian Psychiatry*, *15*, s. doi:10.1080/10398560701701106
- Christenson, S. L., & Thurlow, M. L. (2004). School dropouts: Prevention considerations, interventions, and challenges. *Current Directions in Psychological Science*, *13*, 36-39. doi:10.1111/j.0963-7214.2004.01301010.x
- Driessen, G., Mulder, L., Ledoux, G., Roeleveld, J., & Van Der Veen, I. (2009). *Cohortonderzoek COOL⁵⁻¹⁸. Technisch rapport basisonderwijs, eerste meting 2007/08. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.*
- Dynarski, M., Clarke, L., Cobb, B., Finn, J., Rumberger, R., & Smink, J. (2008). *Dropout Prevention: A Practice Guide*. (NCEE 2008-4025). Washington, DC: National Center for Education Evaluation and Regional Assistance, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education. Retrieved from <http://ies.ed.gov/ncee/wwc>.
- Dynarski, M., & Gleason, P. (2002). How can we help? What we have learned from recent federal dropout prevention evaluations. *Journal for Education for Students Placed at Risk*, *7*, 43-69.
- Ensminger, M. E., & Slusarcick, A. L. (1992). Paths to high school graduation or dropout: A Longitudinal study of a first-grade cohort. *Sociology of Education*, *65*, 95-113.
- Entwisle, D. R., Alexander, K. L., & Steffel Olson, L. (2005). Urban teenagers: Work and dropout. *Youth & Society*, *37*, 3-32. doi:10.1177/0044118X04268313
- Gasper, J., DeLuca, S., & Estacion, A. (2012). Switching schools: Revisiting the relationship between school mobility and high school dropout. *American Educational Research Journal*, *49*, 487-519. doi:10.3102/0002831211415250
- Gutman, L. M., Sameroff, A. J., & Cole, R. (2003). Academic growth curve trajectories from 1st grade to 12th grade: Effects of multiple social risk factors and preschool child factors. *Developmental Psychology*, *39*, 777-790. doi:10.1037/0012-1649.39.4.777
- Hammond, C., Linton, D., Smink, J., & Drew, S. (2007). *Dropout Risk Factors and Exemplary Programs*. Clemson, SC: National Dropout Prevention Center,

Communities In Schools, Inc.

Henry, K. L., Knight, K. E., & Thornberry, T. P. (2012). School disengagement as a predictor of dropout, delinquency, and problem substance use during adolescence and early adulthood. *Journal of Youth and Adolescence, 41*, 156-166.

doi:10.1007/s10964-011-9665-3

Hodis, F. A., Meyer, L. H., McClure, J., Weir, K. F., & Walkey, F. H. (2011). A longitudinal investigation of motivation and secondary school achievement using growth mixture modeling. *Journal of Educational Psychology, 103*, 312-323.

doi:10.1037/a0022547

Inspectie van het Onderwijs (2008a). *De kwaliteit van reboundvoorzieningen in het voortgezet onderwijs. Bevindingen uit het inspectietoezicht in 2007*. Utrecht: Roto Smeets Grafiservices.

Inspectie van het Onderwijs (2008b). *Herstart en op de rails*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Kemp, S. E. (2006). Dropout policies and trends for students with and without disabilities. *Adolescence, 41*(162).

Koomen, H., Verschueren, K., & Pianta, R. (2007). *Leerling Leerkracht Relatie Vragenlijst*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Lee, V. E., & Burkam, D. T. (2003). Dropping out of high school: The role of school organization and structure. *American Educational Research Journal, 40*, 353-393.

Lehr, C. A., Johnson, D. R., Bremer, C. D., Cosio, A., & Thompson, M. (2004). *Essential tools. Increasing rates of school completion: Moving from policy and research to practice*. Minneapolis: ICI Publications Office.

Lucio, R., Rapp-Paglicci, L., & Rowe, W. (2011). Developing an additive risk model for predicting academic index: School factors and academic achievement. *Child and Adolescent Social Work Journal, 28*, 153-173. doi:10.1007/s10560-010-0222-9

Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments. *American Psychologist, 53*, 205-220.

McIntosh, K., Flannery, K. B., Sugai, G., Braun, D. H., & Cochrane, K. L. (2008). Relationships between academics and problem behavior in the transition from middle school to high school. *Journal of Positive Behavior Interventions, 10*, 243-255.

doi:10.1177/1098300708318961

Messing, C., Kuijvenhoven, T., & Van Veen, D. (2006). *Praktijkvoorbeelden reboundvoorzieningen in het voortgezet onderwijs*. Antwerpen/ Apeldoorn: Garant.

- Peetsma, T., & Van Der Veen, I. (2008). Een tweede onderzoek naar de beïnvloeding van motivatie bij vmbo-leerlingen. Amsterdam: SCO- Kohnstamm Instituut.
- Randolph, K. A., Fraser, M. W., & Orthner, D. K. (2006). A strategy for assessing the impact of time-varying family risk factors on high school dropout. *Journal of Family Issues*, 27, 933-950. doi:10.1177/0192513X06287168
- Rijksoverheid (2013a, february 21). Aanval op schooluitval. Startkwalificatie. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanval-op-schooluitval/startkwalificatie>
- Rijksoverheid (2013b, february 21). Aanval op schooluitval. Feiten en cijfers schooluitval. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanval-op-schooluitval/feiten-en-cijfers-schooluitval>
- Rijksoverheid (2013c, february 21). Europese Unie. Europa 2020. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/europese-unie/europa-2020>
- Van Lieshout, M. (2003). *Voorkomen beter dan herstellen. Jongeren over de oorzaken en aanpak van voortijdig schoolverlaten*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Van Der Steenhoven, P., & Van Veen, D. (2010). *NJi-monitor. Reboundvoorzieningen voortgezet onderwijs 2009*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Van Der Valk, I., & Spruijt, E. (2004). De gevolgen van echtscheiding voor kinderen. *Jaarboek voor Ontwikkelingspsychologie, Orthopedagogiek en Kinderpsychiatrie*, 6, 324-342.
- Van Veen, D., Van Der Steenhoven, P., & Kuijvenhoven, T. (2007). *Reboundvoorzieningen Voortgezet onderwijs. Onderzoeksbevindingen en analyse van programma's*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Van Veen, D., & Wienke, D. (2005). *Handreiking reboundvoorzieningen in het voortgezet onderwijs*. Antwerpen/ Apeldoorn: Garant.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2009). *Vertrouwen in de school. Over de uitval van 'overbelaste' jongeren*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Williams Bost, L., & Riccomini, P. J. (2006). Effective instruction: An inconspicuous strategy for dropout prevention. *Remedial and Special Education*, 27, 301-311. doi:10.1177/07419325060270050501
- Worrell, F. C., & Hale, R. L. (2001). The relationship of hope in the future and perceived school climate to school completion. *School Psychology Quarterly*, 16, 370-388.

11. Appendix

REBOUND IN HET MBO

11.2 Tabel 2

Tabel 2

Overzicht gebruikte meetinstrumenten cursisten met schalen, items, voorbeeldvragen, antwoordmogelijkheden en alpha's

Meetinstrument	Schalen	Items	Voorbeeld	Antwoordmogelijkheden	Door oorspronkelijk auteurs genoemde α	In dit onderzoek gevonden α
					Range 4 metingen	
Peetsma en Van Der Veen (2008)	Houding en gedrag	8	Ik kwam (kom) op tijd op het mbo	Klopt helemaal niet, klopt nauwelijks, klopt soms wel/ soms niet, klopt, klopt helemaal	.57- .85	.77
	Toekomstperspectief	4	Ik verwacht later als ik werk heb veel te hebben aan sommige vakken	Idem	.48- .65	.66
	Welbevinden op het mbo	14	We hebben een leuke klas op het mbo	idem	.49- .70	.76
	Welbevinden op de rebound ⁶	13	We hebben een leuke klas op de rebound	Idem	.49- .70	.87
	Ouderondersteuning	4	Mijn ouders denken dat ik ver zal komen	idem	-	.50 ⁷
Youth Self Report	Angstig depressief	12	Ik huil veel	Helemaal niet, een beetje of soms,	.94	.85

⁶ Voor de cursisten uit het mbo is deze schaal niet van toepassing. Deze schaal is bij deze groep uit de vragenlijst gehaald

⁷ Deze α is te laag, daarom zal deze schaal niet meedoen in de resultaten

REBOUND IN HET MBO

(YSR) (2008)				duidelijk of vaak		
	Agressief gedrag	15	Ik dreig andere mensen pijn te doen	Idem	.94	.82
	Delinquent gedrag	9	Ik steel van huis	Idem	.94	.67
	Teruggetrokken	7	Ik weiger om te praten	Idem	.94	.72

REBOUND IN HET MBO

11.3 Tabel 3

Tabel 3

Overzicht gebruikte meetinstrumenten docenten met schalen, items, voorbeeldvragen, antwoordmogelijkheden en alpha's

Meetinstrument	Schalen	Items	Voorbeeld	Antwoordmogelijkheden	Door oorspronkelijk auteurs genoemde α	In dit onderzoek gevonden α
Driessen en collega's (2009)	Onderpresteren	3	De cursist kan eigenlijk nog beter presteren	Beslist waar onwaar, niet onwaar/niet waar, waar, beslist waar	.85	.85
	Gedrag	4	De cursist is vaak brutaal	Idem	.81	.61
	Werkhouding	4	De cursist denkt al gauw dat het werk af is	Idem	.82	.78
	Populariteit	3	De cursist heeft weinig vriend(inn)en in de klas	Idem	.86	.83
	Persoonlijke- en omgevings-kenmerken	3	De cursist aandachtsproblemen en hyperactiviteit	Niet, vermoedelijk, wel, onbekend	-	.45 ⁸
	Gezins- en omgevings-situatie	4	De cursist woont in een achterstandswijk	Idem	-	.74
	Leerprestaties en gedrag op school	7	De cursist pest andere cursisten regelmatig of wordt regelmatig gepest	Idem	-	.63

⁸ Deze α is te laag, daarom zal deze schaal niet meedoen in de resultaten

REBOUND IN HET MBO

	Ouderbetrokkenheid	4	In dit gezin zijn de ouders actief betrokken bij de school	Idem	-	.90
	Zorg en onderwijskundige-bijzonderheden	5	Heeft de cursist een rugzak	Ja, nee, weet niet	-	.81
	Houding ouders	4	De ouders van de cursist denken dat hij/zij ver zal komen in de toekomst	Klopt helemaal niet, klopt nauwelijks, klopt soms wel/ soms niet, klopt, klopt helemaal	-	.80
Leerling- Leerkracht Relatie Vragenlijst (2007)	Conflict	5	De cursist en ik lijken voortdurend strijd met elkaar te leveren	Beslist waar onwaar, niet onwaar/niet waar, waar, beslist waar	.93	.87
	Nabijheid	5	Als de cursist verdrietig is, zal hij/zij troost bij mij zoeken	Idem ⁹	.87	.84
Teacher Report Form (TRF) (2008)	Angstig depressief	14	Huilt veel	Helemaal niet, een beetje of soms, duidelijk of vaak	.94	.88
	Agressief gedrag	18	Is erg luidruchtig	Idem	.94	.89
	Delinquent gedrag	6	Steelt	Idem	.94	.58
	Teruggetrokken	7	Teruggetrokken, komt niet tot contact met anderen	Idem	.94	.81

⁹ De items op deze schaal zijn gehercodeerd

REBOUND IN HET MBO